

17. Aksels erindring, nedskrevet 1969

I 1969 opfordrede socialborgmesteren i København de københavnske pensionister til at skrive deres erindringer. Særlig vægt skulle de lægge på deres opvækst i København. Godt 2.000 pensionister fulgte opfordringen og deres erindringer kan nu findes på Københavns Stadsarkiv.

Det uddrag, der bringes her, handler udelukkende om, hvordan Aksel huskede de arbejdsvilkår, han havde som barn.

Aksels erindring, nedskrevet 1969

Aksel var født i en provinsby ved Lillebælt i 1889. Faren døde tidligt og moren blev alene tilbage med 3 børn.

"... Skoletiden var så viselig tilrettelagt, så børnene kunne have halvdagspladser, og derved fortjente lidt til hjælp for en ofte børnerig families underhold. Jeg havde byplads fra tiårs alderen, som tolvårig fik jeg arbejde på uldspinderiet hos farver Lind. En bydreng tjente som regel en krone om ugen, som fabriksdreng fik jeg femogtyve øre om dagen, for fire og en halv times arbejde, det gav halvanden krone ugentlig, som jeg ikke så andet til end at bære dem hjem.

Mit arbejde bestod blandt andet i at betjene "Volfen" en maskine der findelte den rå uld, som bønderne kom med efter fåreklipningen. Volfen havde i sit indre en mægtig tromle besat med spidse, jernpigge, tromlen roterede i rasende fart og sønderrev ulden, der slyngedes ud på gulvet bag uhyret. På et løbende bånd, jeg lige kunne nå at spænde over, bredtes ulden ud i et passende lag, blev dette for tykt brummede volfen som en trolde, der havde forædt sig. To valser med grådige tænder førte ulden ind til behandling på sin vej til spinderek eller spindemaskine, forinden var den bleven stænket med en fed olie, der svinede fælt på forklæde og hænder.

En dag var jeg så uheldig at forklædet fulgte med ulden, og valserne greb fat i det; forklædebåndet strammede om ryggen, da jeg blev trukket med hen imod de skarpe tænder, og jeg blev lidt hed i kinderne. Heldigvis bristede båndet i den ene side af forklædet, og jeg fik standset maskinen inden større skade var sket.

I sommerferien hændte det ofte, at jeg arbejdede hele dagen, og derved tjente den dobbelte løn. Der var blot den hage ved dette, at det ifølge fabriksloven var ulovligt. Børn under fjorten år måtte ikke arbejde mere end fire og en halv time daglig. [\[1\]](#) Denne lovbestemmelse kendte mor og jeg intet til. Spindemester Meyer havde ganske vist i forblummede vendinger talt om, at såfremt fabriksinspektøren skulle aflægge et af sine uvarslede besøg, da måtte jeg ikke, om han rettede spørgsmål, desangående, nævne noget om heldagsarbejdet.

Af en eller anden grund var jeg fjendtlig stemt over for denne fremmede person, der med måneders mellemrum gik og snusede rundt, som ejede han hele fabrikken; jeg tænkte ikke over, at hans inspektion tjente til beskyttelse for arbejderne. Der herskede endnu noget af de gamle patriarkalske forhold inden for fabrikkens mure, til eksempel blev de fem fastansatte og de to arbejdsdreng, når fabrikanten eller hans frue havde fødselsdag, inviteret ind i deres private stuer, hvor vi blev beværtet med et glas vin og et stykke kransekage.

Men tilbage til arbejdet, det gik hverken værre eller bedre end det kunne forventes. En eftermiddag i slutningen af sommerferien, da jeg havde arbejdet hele dagen, kom fabriksinspektøren anstigende som sædvanlig uden ledsagelse. Han stod et par minutter og betragtede mit arbejde. Pludselig siger han, ligesom i forbigående: Ja, så i sommerferien arbejder du vel hele dagen? Ja, næh, jo men. Jeg stod og hakkede i det og ledte efter ordenen, rødmen steg op i kinderne. Ja, jeg forstår. Derefter blev der ikke talt mere om den ting. Inspektøren fortsatte sin runde.

Der var dog ikke gået en halv time inden fabrikant Lind kom dundrende op ad trappen, sprutrød i ansigtet, og jeg fik en ordentlig overhaling. Om det nu var fordi jeg havde løjet eller undladt dette, fremgik ikke klart af ordstrømmen; men resultatet blev, at jeg derefter kun kom til at arbejde den halve dag, hvad jeg ingenlunde var utilfreds med. ...”.

Pensionisterindring 738/1969. Københavns Stadsarkiv

[1] Aksel husker forkert. Arbejdstiden for børn mellem 12 og 14 år var på det tidspunkt ikke kun 4½ time daglig. Jf. Lov af 1901 om arbejde i Fabrikker §9.